

Milada Rigasová

Projekt záchrany a obnovy komponované krajiny Mikulovska-Falkensteinska

Mezi Šibeničником a kopcem Schweinbarther Berg je jako zelená linie patrná kamenná zídka někdejší panské obory Dietrichsteinů. (foto Milada Rigasová, Regionální muzeum v Mikulově)

Ochrana a péče o vše, co je regionálně typické a ozvláštňující, stojí dnes v centru pozornosti celého kulturního světa. V tomto duchu se sešli i odborníci z České republiky a Rakouska na zámku v Mikulově, aby zde 23. a 24. května 2007 jednali o významu zachování harmonické kulturní krajiny Evropy. Příležitost k setkání dala mezinárodní konference uspořádaná na závěr rozsáhlého projektu záchrany a postupné obnovy celku komponované krajiny na jižním a východním okraji Mikulova s přesahem na území Falkensteinska, která představuje původní ohnisko rozsáhlých krajinářských úprav území mezi Mikulovem, Valticemi a Lednicí.

Projekt Krajina našich předků Mikulovsko-Falkensteinsko, jehož nositelem se stalo město Mikulov, byl iniciován odborníky Regionálního muzea v Mikulově, Zahradnické fakulty Mendelovy zemědělské a lesnické univerzity Brno v Lednici, Biosférické rezervace Dolní Morava, Chráněné krajinné oblasti Pálava, Národního památkového ústavu Brno a Lesů České republiky, závodu Židlochovice. Projekt byl spolufinancován Evropskou unií z programu INTERREG III A Česká republika–Rakousko; rakouským partnerem byla sousední obec Drassenhofen.

Výstupem projektu je pět dílčích řešení:

1. Byly provedeny vegetační úpravy terénu, které zahájily postupnou obnovu někdejší obory s letohrádkem a libosadem na Tichém ostrově v rybníku Nový na východním okraji Mikulova.
2. Krajinový plán Mikulova, zpracovaný specialisty Zahradnické fakulty v Lednici MZLU Brno, stanovil kritéria pro budoucí využití krajiny, která je dosud malebná, identická a nezaměnitelná, která však díky překotnému civilizačnímu rozvoji a globalizaci nenávratně zaniká. Do krajiny by měl přinést někdejší řád a rovnováhu porušenou

Cihlový most k Inslu nad potokem Mühlbach. (foto Milada Rigasová)

neuváženým scelováním půdy po druhé světové válce. Unikátním řešením krajinného plánu Mikulova je přitom i souběžná koordinace s řešením plánů první poválečné komplexní pozemkové úpravy katastru Mikulova, jejichž zpracovateli jsou Pozemkový úřad v Břeclavi a Agroprojekt Brno.

3.-5. Byla vydána publikace, byl natočen dokumentární film a byla uspořádána mezinárodní konference. Tyto aktivity představily projekt široké veřejnosti, školám, odborníkům a investorům na obou stranách moravsko-rakouské hranice.

Ve všech svých aspektech spolupráce města a odborníků tak představuje tento projekt jedinečný model a příklad pro řešení rozvoje podobných krajinně vzácných zapomenutých míst na území České republiky i Rakouska.

Význam zachování a postupné obnovy komponované krajiny Mikulovska-Falkensteinska spočívá především v jedinečnosti uměleckého stylu, ve kterém vznikla a do značné míry i zůstala zachována. Zatímco mikulovsko-falkensteinské úpravy krajiny vycházely ze vzorníků zahradní a krajinné tvorby italské pozdní renesance, manýrismu a nastupujícího baroka 16. a počátku 17. století, lednicko-valtické krajinařské úpravy se inspirovaly hlavně anglickými vzorníky romantismu 18. století. To, že oba tyto typy krajinařských úprav přežily staletí vedle sebe v téměř originální podobě, je malým zázrakem. Bylo totiž běžnou praxí, zejména v 17. a 18. století, zrušit historicky přežitě úpravy do základů a na jejich místě vytvořit úpravy v novém uměleckém stylu.

Urbanistických celků z doby pozdní renesance, manýrismu až raného baroka - tvořených zámeckou rezidencí se zahradou na terasách a vzhledným městem, které mají

bezprostřední vazbu na okolní komponovanou krajinu protkanou alejemi a oborami s letohrádkem a libosadem (zahradnický upravené části obor s květinovým parterem, viničí a sadem) – zůstalo proto zachováno jen velmi málo, v současnosti představují spíše raritu. Jedním z nich je i Mikulov, urbanistický celek založený v první třetině 17. století kardinálem Františkem Dietrichsteinem (1570–1636). Mikulov se tak zařadil mezi nejvýznamnější vrchnostenská rezidenční města naší země té doby – Český Krumlov, Jindřichův Hradec, Litomyšl, Moravskou Třebovou a Kroměříž.

K nejzachovalejším částem tohoto komplexu patří především poutní křížová cesta na Svatém kopečku, budovaná jako součást celku s poutní loretou a klášterem kapucínů, s nimiž byla svázána originální kompozicí. Je nejstarším dílem tohoto typu na území někdejších zemí Koruny české. Nemenší hodnotu má i krajinářské dílo se zbytky zahradnický upravené obory s letohrádkem a libosadem na ostrově Tichý v rybníku Nový, dostupné z Mikulova 2,5 km dlouhou kaštanovou alejí (zřejmě nejstarší na jihu Moravy) přes cihlový most; krajinářské dílo, které je v rámci středoevropského významu ojedinělé. Ve své celistvosti je zachován také prostor obory s kamennou zdí v Klein-Schweinbarthu.

Osobitost a rafinovanost uměleckého ztvárnění přírody v okolí Mikulova prostřednictvím neokázalé architektury kostela svatého Šebestiána i kaplí na Svatém kopečku a zahradnický upravených obor dole pod městem v údolí Včelínku je čítankovým příkladem umění italské pozdní renesance, manýrismu a raného baroka. Kompozice poutního komplexu – umístění kostela, kaplí, jejich vazba na poutní loretu, zámeckou rezidenci a její zahradu na terasách, komponovanou krajinu a příjezdové cesty od Vídně, Brna, Znojma i Valtic – nebyla dílem náhody. Ona nádherná uměleckého díla na samé hranici kýče, bez stopy pejorativního významu, byla vytvořena zdánlivě bezděčně, avšak rukou nadaného tvůrce. Je zjevné, že právě v této rafinovanosti estetického zážitku tkví především ona nepolapitelnost a magičnost krásy Mikulova. Takových míst není mnoho ani v Itálii, kolébce tohoto typu rezidenčních měst raného novověku. Rukopis italské pozdní renesance, manýrismu a raného baroka vepsaný do stávající středověké struktury města a srostlý se specifiky Pavlovských vrchů je dosud největší originalitou Mikulova. Je to jedinečná památka této doby, kterou nelze, jak bývá někdy prezentováno, označit za památku barokní.

Celek kardinálova vrchnostenského rezidenčního města a komponované krajiny v jeho okolí je dosud ve své původní struktuře zachován. Významně ho neporušily ani jeho pozdější dílčí přestavby vynucené zhoubnými požáry v letech 1673, 1719 a 1784, ani válečné a poválečné důsledky druhé světové války.

Paradoxně zásluhou dlouhé historické nepřízně zůstalo Mikulovsko-Falkensteinsko i sousední Lednicko-Valticko uchráněno od větší industrializace, a tak zakonzervováno ve své historické autentičnosti. Právě ta dnes představuje vzácný majetek trvalé, penězi nevyčísitelné hodnoty.

Vápencová zeď někdejší panské obory u Klein-Schweinbarthu.
(foto Milada Rigasová)

Letohrádek v oboře na ostrově Tichý v rybníku Nový.
(foto Milada Rigasová)